

рецептивно-жанрологічні ресурси рекламного тексту: Автореф. дис... канд. філол. наук: 10.01.06 / Терноп. нац. пед. ун-т ім. В.Гнатюка. – Т., 2007. – 20 с. 9. *Ю.В. Сивак* Політична реклама у французьких засобах масової інформації: прагмакомунікативний та жанровий аспекти: автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.05 / Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. – К., 2007. – 20 с. 10. *А.В. Стеллиферовский* Проблема функционально-стилевого статуса языка рекламы (к вопросу межстилевых и внестилевых явлениях) // Зб. научных трудов Московского ордена дружбы народов государственного института иностранных языков им. Мориса Тореза Выпуск 309. Текст в функционально-стилевом аспекте – Москва 1988, – С.23. 11. *Л. Филлипс, М.В. Йоргсен.* Дискурс анализ. Теория и метод – Х.: Изд-во Гуманитарный центр, 2004 – 336с. 12. *Л.П. Чахоян, Н.А. Штейнберг* Диалектика текстов малых форм (на материале книжных рекламных эссе) // Диалектика текста: в 2 т. Т.2 / А.В.Зеленщиков, О.В.Емелянова, Л.П. Чахоян и др.; Отв.ред. проф. А.И. Варшавская. – Спб.: Изд-во С.-Петербур. ун-та, 2003, – С.112-132. 13. *В.Е. Чернявская* Лингвистика текста: Поликодовость, интертекстуальность, интердискурсивность. – М.: Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2009 – 245с. 14. *І.М. Шукало* Англомовний комп'ютерний рекламний дискурс: семантичний та комунікативний аспекти (на матеріалі веб-сайтів британських туристичних компаній): автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.04 / Київ. нац. лінгв. ун-т. – К., 2008. – 20 с. 15. *Большой англо-русский словарь:* в 3-х т.[состав. Ю.Д.Апресян и др.] – М.: Рус.яз. – 1993 – 832с. 16. *Longman Dictionary of Contemporary English:Third Edition/ Longman Dictionary.* - Clays Ltd, Bungay,Suffolk: 1995 – 1660 p.

Резнік В.Г., здобувач,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК МОВИ ТА ПРАВА: ВИТОКИ, РОЗВИТОК ТА СТАНОВЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА НІМЕЧЧИНИ

Сучасне демократичне суспільство вимагає прозорості, відкритості та ефективності правопорядку. Дані характеристики в першу чергу залежать від мови, якою створюється і здійснюється право. Тому дослідження в галузі мови права як особливої мови для спеціальних цілей на даний момент набули особливого значення і вимагають одночасно лінгвістичного, юридичного та інколи також історичного аналізу, що обумовлює **актуальність** обраної теми. Даному питанню присвячено значну кількість наукових праць українських, російських та німецьких вчених: Н.В. Артикуци, Д.Х. Баранника, М.Д. Голева, А.С. Піголкіна, Ю.Ф. Прадіда, Р. Арнтца (Arntz Reiner), Д. Буссе (Busse Dietrich), Б. Еккарт (Eckardt Birgit), В. Отто (Otto Walter), А. Подлеха (Podlech Adalbert) та ін.

Метою статті є вивчення проблем взаємозв'язку та взаємодії мови та права, які не мають на даний момент однозначного тлумачення, тому що мова права – це результат взаємодії різних правових систем, різних наукових шкіл, теорій та напрямків, різних мов; а також, дослідити витоки та становлення однієї з найважливіших галузей права Німеччини – адміністративного права, яке переживає сьогодні активний процес змін внаслідок

європейського впливу, тобто терміносистема даної галузі права підлягає узгодженню та гармонізації відповідно до Європейських норм.

Вивчення мовознавцями мови права та функцій мови і мовлення в праві призвело до появи нової дисципліни на стику між мовознавством і правознавством – „юридичної лінгвістики“. Вперше цей термін запропонував у своїх наукових працях Ю.Ф. Прадід [Прадід 2002, 22]. У науковій літературі Німеччини розділ науки, що вивчає питання мови та права, називається „правнича лінгвістика“ (Rechtslinguistik). Такий термін був запропонований вченим Адальбертом Подলেখом в 1976 році. Правничою лінгвістикою він називає „сукупність усіх методів та результатів досліджень, котрі стосуються питань зв'язку мови та правових норм і відповідають вимогам сучасного мовознавства“ [Podlech 1976, 108]. Російський вчений, професор М.Д. Голев запропонував поруч з поняттям юрислінгвістика термін лінгвоюристика, які потрібно розрізняти. Він стверджує, що предметом юрислінгвістики є юридичний аспект мови і цим мають займатися лінгвісти, а лінгвоюристика досліджує мовні аспекти права і тому є розділом юриспруденції [Голев 2000, 11-58]. На нашу думку, вживання поняття юридична лінгвістика, об'єктом якої виступає система взаємозв'язків мови і права на різних рівнях, є більш слушним, адже всі аспекти даних відносин нерозривно пов'язані.

У науковій літературі немає чіткого й однозначного визначення поняття „юридична мова“. Система спеціальних понять і термінів – „юридична мова“, „мова юридичного тексту“, „мова права“, „мова правових актів“ виступають загальними щодо „мови закону“ та „мови правових актів“.

Російський вчений А.С. Піголкин визначає мову права як мову офіційного документу, що виражає волю колективу, суспільства, має державно-владний характер і чітко визначену офіційну форму [Піголкин 1990, 7].

У своїх наукових працях український філолог Н.В. Артикуца стверджує, що мова права є однією з професійних мов, яка виникла на основі літературної національної мови і характеризується сукупністю певних лінгвостилістичних параметрів і вимог до сучасного юридичного тексту: „офіційність, ясність, точність, однозначність, повнота змісту, логічна послідовність, аргументованість, чіткість структури викладу, кодифікованість, узагальненість, суворона нормативність на всіх мовних рівнях, високий ступінь стандартизації (термінології і синтаксичних конструкцій: усталених зворотів, формул, кліше), стилістична однорідність, нейтральність, традиційність (стабільність) засобів вираження, відсутність індивідуально-авторських рис“ [Артикуца 2004, 155].

Мова права містить у собі низку відносно самостійних видів: мову законодавства і підзаконних правових актів, мову правозастосовної практики, мову юридичної науки і юридичної освіти, мову юридичної журналістики та ін. Крім того, предметна специфіка галузей права визначає додаткові особливості кожної з цих підмов, які у свою чергу також підрозділяються на декілька видів – мови цивільного, адміністративного, кримінального, міжнародного права тощо, мови відповідних видів судочинства і т. ін. [Артикуца 2003, 24].

Досліджуючи мову права за відповідними функціональними галузями (структурами) права, відомий німецький юрист В.Отто запропонував таку вертикальну класифікацію „шарів“ даної мови:

- 1) мова законів: загальні, абстрактні правові норми;

- 2) мова судових рішень;
- 3) юридичної науки та експертиз: коментарі та обговорення спеціальних питань спеціалістами для спеціалістів;
- 4) мова відомчого писемного спілкування: формуляри, бланки, пам'ятки, повістки та ін.;
- 5) адміністративний жаргон (неофіційне обговорення спеціальних і напівспеціальних питань фахівцями) [Otto W. 1981, 51].

У колі проблем “мова та суспільство” завжди було і залишається актуальним дослідження взаємозв'язку мови і права. Правові тексти в значній мірі впорядковують життя людей у суспільстві. Право та закон, таким чином, мають безпосереднє відношення до кожного громадянина держави.

Адміністративне право Німеччини посідає особливе місце в системі права країни і не тільки відрізняється від інших галузей права предметом регулювання, а й характеризується найбільшою мобільністю та багатоаспектністю. **Адміністративне право** (Verwaltungsrecht) – це галузь публічного права, яка включає адміністративне провадження, адміністративну процедуру, виконавче провадження, адміністративно-судовий захист, а також особливу частину: комунальне, поліційне, державно-службове, будівельне, фінансове, бюджетне право тощо [Шлоер, Соїко 2003, 298]. Воно регулює різноманітні, великі за обсягом суспільні відносини у сфері публічного управління.

В історичному аспекті адміністративне право завдячує своєю самостійністю і статусом однієї з найбільших галузей права своєму науково-системному розвитку. Цілі систематизації на основі загальних принципів ставляться, зокрема, ще у праці Фрідріха Франца фон Маєра (F.Mayer) “Принципи адміністративного права” (“Grundsätze des Verwaltungsrechts”), опублікованої 1862 року. Пізніше зв'язок між ідеєю системності та завданням наукового дослідження чітко встановлює Отто Маєр: „З'явилося чимало цінних досліджень. Разом з тим завдяки систематичному розвитку і впорядкуванню всього змісту своїх особливих правових ідей наука адміністративного права мусила прагнути до того, щоб стати поряд із давнішими спорідненими дисциплінами як рівна серед рівних“ [Maeyer 1969, 20].

Виникнення та розвиток адміністративного права Німеччини як самостійної галузі права припадає на першу половину XIX століття. Цей історичний період відзначився для Німеччини нечуваною хвилею **кодифікацій** (Kodifikation), котра торкнулась практично всіх сфер суспільного життя. («**Кодифікація законодавства** – це форма докорінного перероблення чинних нормативних актів в певній сфері відносин, спосіб якісного упорядкування законодавства, забезпечення його узгодженості й компактності, звільнення нормативного масиву від застарілих норм, що не виправдали себе... Кодифікація спрямована на те, щоб критично переосмислити чинні норми, подолати протиріччя і неузгодженість між ними. Кодифікація – це форма правотворчості, це форма вдосконалення законодавства по суті, і її результатом є новий зведений законодавчий акт стабільного змісту (кодекс, положення, статут тощо), що заміняє раніше чинні нормативні акти з даного питання. Поєднання в кодифікації упорядкування і оновлення законодавства дозволяє розглядати її як **найбільш досконалу, вищу форму правотворчості**» [Зайчук, Оніщенко 2006]). Ліберальне буржуазне суспільство нової Німецької імперії потребувало правової єдності. Уже в Північно-Германському союзі, який був безпосереднім попередником Німецької імперії – першої німецької союзної (федеративної) держави, –

формування федеративних структур у принципі зумовлювалося прагненнями населення роз'єднаних князівств стати німцями, господарями єдиної держави, залишаючись при цьому баварцями, баденцями, вюртемберзцями і т.д., досягти єдності при збереженні різноманітності – ось найперша проблема, котру вирішувала німецька федеративна держава. Інакше кажучи, на момент утворення Німецької імперії державний союз (Staatenbund) був відображенням status quo, союзна держава (Bundesstaat) перетворилась у символ надії, у символ майбутнього [Бусигіна 1999, 45].

Завданню подолання правової розрізненості слугували спроби створення єдиного правового простору на територіях германських держав через прийняття загальногерманських **Вексельного статуту 1847 р.** і **Торгового уложення 1847 р.** Кульмінаційним пунктом конституційного розвитку стала **Імперська конституція від 29 березня 1849 року**, яка перетворилась на зразок подальшого конституційного розвитку. Після об'єднання у 1867 році германських держав у Північно-Германській Союз, що згодом, у 1871 році, став Німецькою імперією, були закладені основи правової системи ФРН. Були прийняті **Торгове уложення (Handelsgesetzbuch) (1866 р.)**, **Імперська конституція (1871р.)**, **Кримінальне уложення (Strafgesetzbuch) (1871р.)**, **Цивільно-процесуальне та Кримінально-процесуальне уложення (Zivilprozess- und Strafprozessbuch)**, **Закон про судоустрій (Das Gesetz über die Gerichtseinrichtung) (1877 р.)**, **Німецьке Цивільне уложення (Bürgerliches Gesetzbuch) (1896 р.)**. Таким чином було відкрито шлях до широкої уніфікації практично всіх галузей права. Хоча потрібно зазначити, що автори всіх перерахованих уложень не ставили собі за мету зробити ці кодекси доступними для широких мас. Документи розраховувалися винятково на фахівця-юриста. Тексти уложень викладені важкою мовою, рясніють спеціальною термінологією, в них велика кількість посилань [Otto Friedrich von Gierke 1888, 50].

Період «буржуазного лібералізму» (1806-1900 рр.) вважається одним з найважливіших періодів в історії германського права, тому що саме в цей період створювалися основи сучасної правової демократичної країни і почала розвиватися концепція правової держави (Rechtsstaat). Німецька імперія 1871 р. являла собою нову форму федеративного устрою, а її конституцію німецькі дослідники вважають прикладом конституції федеративної держави [Бернхардт 1994, 44].

Німецька держава була поділена упродовж майже всієї своєї історії. У 1990 році відбулося об'єднання ФРН (капіталістичної країни) та НДР (соціалістичної країни). Найважливішим етапом цього процесу став договір про економічний, валютний і соціальний союз ФРН та НДР, що набрав чинності з 1 липня 1990 р. (Vertrag zwischen der Bundesrepublik Deutschland und der Deutschen Demokratischen Republik *Über die Herstellung der Einheit Deutschlands* (Einigungsvertrag)). Відповідно до цього договору все законодавство НДР в економічній і соціальній сферах анулювалося. Замість цього на території НДР вводилися закони ФРН. Об'єднання Німеччини відбулося 3 листопада 1990 р. на основі другого державного договору – **Про механізм входження НДР у ФРН**. На території НДР поступово поширилися всі закони ФРН, сформувалася їхня загальна правова система. Тому, розглядаючи розвиток системи управління в Німеччині, потрібно розрізнити три етапи: 1) управління періоду абсолютизму в умовах поліцейської держави; 2) управління періоду ліберальної «правової держави»; 3) управління періоду «суспільства споживання», «держави з плануванням економіки» [Mayer 1969].

Джерелами адміністративного права ФРН є **Основний закон** – Конституція (das Grundgesetz), Акти вищих **представницьких** органів (Bundestag und Bundesrat) та законотворчість органів публічної адміністрації, враховуючи урядові органи управління. Особливе місце в системі джерел права ФРН займають рішення Федерального адміністративного суду з деяких питань та норми міжнародних угод.

Сучасна концепція правової держави (Rechtsstaat) у ФРН містить у собі такі елементи: „принцип демократії; демократичне виборче право; поділ влади; право на опір; концепція юридичної чіткості (зрозумілості) правових норм; принцип законності; принцип незалежності судової влади; безпосередній судовий захист фундаментальних прав особи; визнання існування природного права; право на судове слухання та звернення до суду; захист від незаконного арешту; захист від покарання за неіснуючим кримінальним законом; заборону ретроактивного (такого, що має зворотну силу) законодавства» [Dochking 1984, 31].

Однією з головних функцій права є регулювання взаємовідносин і поведінки людей у суспільстві з метою інтегрування окремого індивіда в соціальне ціле. Щоб право мало можливість виконати цю функцію, воно повинно стати втіленням здобутого соціального досвіду й мати форму, котра прийнятна для даної культури, тобто бути зрозумілим. Для прикладу, у Німеччині діє Товариство німецької мови при Бундестазі, яке консультує з лінгвістичних проблем, надає інформацію та рекомендації з питань вибору та значення термінології, складання текстів, роз'яснення правил правопису. Редакційний штаб Товариства німецької мови основним своїм завданням вважає проведення лінгвістичних експертиз нормативних актів. З метою вдосконалення офіційних законодавчих текстів у 1998 році Товариством був надрукований посібник: «Рекомендації з юридичної та офіційної мови». Німецькою Федеральною службою організації діловодства та канцелярської техніки періодично видаються різного роду довідники та пам'ятки [8, 38-40].

У цивілізованій державі юридичні норми не можуть існувати інакше, ніж в особливих мовних формах. Таким чином, мова та право функціонують у тісному взаємозв'язку одна з іншим.

1. *Артикуца Н.В.* Мова права та її вивчення студентами юридичних спеціальностей у вищих навчальних закладах України // *Культура народів Причорномор'я*. – 2004. – Т. 2, № 49. – С. 155-157. 2. *Артикуца Н.В.* Мовно-термінологічна компетентність у професіограмі правника // *Українська термінологія і сучасність: Зб. наук. пр. / НАН України. Ін-т укр. мови*. – К., 2003. – Вип. 5. – С. 23-29. 3. *Бернхардт, Р.* Конституционное правосудие и принципы федеративного государственного устройства в ФРГ. – Современный немецкий конституционализм. – М., 1994. – С. 43-51. 4. *Бусыгина И.М.* О состоянии немецкой нации. Территориальный фактор в национальном самосознании немцев // *Полис* – 1999. – №4. – С.40-49. 5. *Голев Н.Д.* Юридический аспект языка в лингвистическом освещении // *Юрислингвистика-1: Проблемы и перспективы: Межвуз. сб. науч. трудов / Под ред. Н.Д.Голева*. – Барнаул, 2000. – С.11-58. 6. *Зайчук О. В., Оніщенко Н.М.* Теорія держави і права. Академічний курс: Підручник / За ред. О.В. Зайчука, Н.М. Оніщенко. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 688 с. 7. *Шлоер Б., Сойко І.* Німецько-українсько-російський коментований словник з адміністративного права/Загальна редакція Б.Шлоера та Ю.Зайцева. – К.: Український

центр правничих студій, 2003. – 464 с. 8. *Справочник по нормотворческой технике* / Пер. с нем. – 2-е изд., перераб. – М., 2002. – С.38-40. 9. *Dochking K.* Staatsrecht der Bundesrepublik Deutschland. – Berlin, 1984. – S. 31. 10. *Gierke.* Beiträge zur Erläuterung und Beurteilung des Entwurfes eines Bürgerlichen Gesetzbuches für das Deutsche Reich, Heft 2 (1888, Neudr. 1974), S. 50 ff. 11. *Heubl F.* Föderalismus als Modell für Staat und Gesellschaft von morgen // Politische Studien. – № 203. – S. 227-236. 12. *Mayer, Otto.* Deutsches Verwaltungsrecht Unveränd. Nachdr. d. 1924 erschienenen 3. Aufl./ Bd. I.- Berlin: Duncker und Humblot, 1969. – S.20. 13. *Otto W.* Die Paradoxie einer Fachsprache // Der öffentliche Sprachgebrauch. Band II. – Stuttgart: Klett-Cotta, 1981. – S. 44-57. 14. *Podlech Adalbert.* Rechtslinguistik. // Grimm, Dieter [Hrsg.]. Rechtswissenschaft und Nachbarwissenschaften. Bd.II, München: Beck, 1976. – S.105-116.

Ріба О.М., асист.,

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

ЗАГАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ НІМЕЦЬКОЇ ФАХОВОЇ МОВИ У НАУКОВО-ТЕХНІЧНИХ ТЕКСТАХ З НАФТОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Процес розвитку науки і техніки зумовив формування фахової мови нафтової промисловості, яка має свою специфічну терміносистему та певну організацію науково-технічного тексту. Актуальність теми зумовлюється спрямованістю сучасних лінгвістичних досліджень на вивчення фахових мов як важливої складової загальнонаціональної мови. Мета статті полягає у всебічному лінгвістичному аналізі німецьких фахових текстів з нафтової промисловості та розгляді особливостей їх формування. За обсягом та змістом поняття, що позначаються термінами нафтової промисловості, відповідають значенням термінів, зафіксованих дефініцією, яка міститься у науково-технічних текстах та спеціальних словниках.

Фахова мова – це також сукупність термінів, які обслуговують сферу нафтової промисловості, і яку розглядаємо як підсистему загальної німецької термінології. У дослідженні дотримуємося поділу лексики фахової мови, запропонованого в монографії Т. Рельке “Фахова мова” [Roelcke 2005] і виділяємо внутрішньофахову, міжфахову, зовнішньофахову та непрофесійну фахову лексику.

Внутрішньофахова лексика репрезентує групу термінів, які належать тільки до конкретної фахової мови. Міжфахова лексика – це терміни, які використовуються у різних системах фахових мов. Третю групу представляють терміни, які належать до інших систем фахових мов, проте із своїм спеціальним значенням вживаються у даному фаховому тексті. Непрофесійна фахова лексика – це загальнозживані слова.

Поняття, яке позначаємо терміном “міжфахова лексика”, не строго окреслене, хоча на перший погляд видається достатньо зрозумілим, про яку лексику мовиться. Для даного пласту термінологічної лексики характерна наступна лексика: по-перше, це слова, що мають постійне значення незалежно від терміносистеми, в якій вони функціонують (елемент, договір, організм, тіло, рівняння тощо). Якщо розглянути міжфахові лексичні